

Vereniging **Leidse**
Schooltuinen

JAARVERSLAG 2025:

Code: JV 2025 VLS - compleet

1. Van het bestuur

Inleiding:

De vereniging Leidse Schooltuinen sluit met dit jaarverslag haar 99ste schooltuinierseizoen af. De vereniging is nu 99 jaar jong, maar zeker volwassen. Met een vrijwilligersbestand van meer dan 125 is het een bloeiende vereniging. In historisch besef staan wij eervol op de schouders van de oprichters van de Vereniging voor School en Werktuinen (1926).

Al de gehele periode wordt onze vereniging ondersteund door de gemeente Leiden. In de Nieuwe Rotterdamse Courant van 8 december 1925 valt te lezen dat er op 7 december in de gemeenteraad van Leiden bij de algemene beschouwingen over de gemeentebegroting door de heer Marcus Goosen Verwey (SDAP) is gesproken over:

“... dat B en W te weinig aandacht schenken aan de instelling school- en werktuinen, wat hij betreurt. De gemeente behoorde hiervoor geld beschikbaar te stellen. ...” (einde citaat).

Gelukkig komt het College van Burgemeester en Wethouders op 28 juni 1926 met voorstel No 131 met een reactie daarop:

*“... Het bestuur van de Leidsche Vereniging voor School- en Werktuinen heeft zich tot ons college gewend met het verzoek te bevorderen, dat aan die vereniging eene subsidie uit de gemeentekas wordt verstrekt .... tot een maximum van 400,00 gulden”.
(Handelingen Gemeenteraad 1926 pagina 70).*

In het verslagjaar heeft de vereniging goed gezorgd voor haar gebouwen en gronden. Met dank aan de bijdrage van de Stichting Sint Maarten, NL Doet en de onderhoudsgroep. De samenwerking met “Sterk in Groenwerk” en de Stichting Gemiva is verder uitgewerkt.

In 2025 deden 577 aan ons programma mee. Niet deelnemende scholen zijn altijd welkom. Tevens is de VLS via de Alliantie Schooltuinen toetreden tot de Modelinterventie Schooltuinieren.

Op 28 maart vond de opening van het schooltuinierseizoen plaats door burgemeester Peter Heijkoop, als kennismaking met ons schooltuinwerk.

De vereniging heeft op 27 maart haar jaarlijkse ALV gehouden en op 18 november haar najaarsbijeenkomst.

De vereniging heeft deelgenomen aan de Bijenmarkt op 14 juni, aan de Oogstdag bij de tuin van de Smid op 7 september en de Duurzaamheidsmarkt op 10 oktober.

Op 18 juli werd de inmiddels traditionele fietstocht langs de vijf schooltuincomplexen verreden. Op 5 september zijn we met de vrijwilligers naar schooltuin Blijdestein in Amsterdam geweest.

De CSC (Centrale Schooltuinier Commissie) is op 13 februari en 11 november bijeengekomen voor de regeling van praktische tuinzaken.

Het bestuur heeft vergaderd op 31 januari, 20 februari, 1 mei, 2 juni, 17 juli, 29 september, 4 november en 9 december.

De Vereniging Leidse Schooltuinen wil graag iedereen bedanken die het schooltuinwerk in 2025 mogelijk heeft gemaakt. Zeker bijzondere dank aan al onze vrijwilligers die ook dit jaar tot een geweldig succes hebben gemaakt voor al onze schooltuinders.

Er werd dit jaardoor de vrijwilligers veelvuldig vergaderd over het jubileumprogramma in 2026 en een nieuw schooltuinboek!

Denkt U na het lezen van dit jaarverslag: ik wil graag een keer op een schooltuincomplex kijken? U bent altijd van harte welkom op onze open dagen! (zie www.schooltuinenleiden.nl) Daarnaast hebben we op onze vijf complexen altijd ruimte voor nieuwe vrijwilligers. Ook hiervoor kunt u de website raadplegen.

Bestuursamenstelling:

Alexander C. Geertsema, voorzitter
(benoemd 2008, herbenoemd 2024)

Mevrouw Marianne Kooijmans, secretaris
(benoemd 2015, herbenoemd 2025)

De heer Ton van Zijp, penningmeester
(benoemd 2002, herbenoemd 2024)

De heer Ton Lommers, lid
(benoemd 2005, herbenoemd 2024)

Mevrouw Marlieke Spijker, lid
(benoemd 2016, herbenoemd 2025)

Mevrouw Gerdie Hegger, voorzitter Centrale
Schooltuinier Commissie (CSC)
(benoemd 2023)

Mevrouw Marian Kathmann,
Centrale coördinator / adviseur.

Namens het bestuur,
Alexander C. Geertsema (voorzitter)
06-53120100

*Het IBAN nummer van de VLS is:
NL 77 INGB 0005 7003 91*

2. Financieel overzicht

FINANCIEEL JAARVERSLAG 2025 VERENIGING LEIDSE SCHOOLTUINEN.

Algemeen

Extra onkosten zijn er dit jaar gemaakt voor de renovatie van het tuinhuisje op de Zilverdistel (Rijn en Vliet). Voor dit project is een donatie ontvangen van de Stichting Sint Maarten van € 1.500,00..

In 2025 is de vervanging van het trapje naar de sloot op de Distelvlinder voltooid.

De groene basisonderhoudswerkzaamheden in de schooltuinen werden in 2025 uitgevoerd door het bedrijf "Sterk in Groenwerk", op de Akkerdistel (Cronesteyn) in samenwerking met de Stichting Gemiva.

In 2025 bleken er extra werkzaamheden noodzakelijk voor de grondbewerking. Hierdoor zijn de onkosten hoger dan begroot geworden.

Tenslotte zijn voor de complexen de Akkerdistel en Distelvink de mobiele telefoonabonnementen op verzoek van de vrijwilligers weer beëindigd.

Per saldo is er mede door deze activiteiten een negatief resultaat in de staat van baten en lasten 2025 ontstaan van € 2.030,79

Het bedrag is als volgt t.l.v. de reserves gebracht: :

Onderhoud complexen € 3.000,--.

Het saldo ad € 969,21 is toegevoegd aan de continuïteitsreserve.

Een specificatie van de reserves is opgenomen in de Balans.

Het aantal kinderen aangemeld voor deelname aan het schooltuin-programma was in 2025 totaal 577 (2022: 592; 2023: 581; 2024: 574).

In 2025 was de bijdrage per kind € 20,-- (gemeente Leiden) /€ 29,-- (buiten Leiden).

In 2023/2024 is een subsidiebedrag ontvangen van de Gemeente Leiden voor het Ondersteuningsfonds schoolmoestuinen.

De activiteiten binnen dit project dragen bij aan het behalen van de bewustwording natuur en duurzaamheid.

Deze subsidie is bedoeld voor de ondersteuning van scholen bij het moestuinen op het schoolplein.

In 2025 is een bedrag ad € 500,-- doorbetaald.

Ton van Zijp,
penningmeester.

FINANCIËEL JAARVERSLAG 2025 VERENIGING LEIDSE SCHOOLTUINEN

	<i>Baten en lasten</i>	<i>Begroting</i>	<i>Baten en lasten</i>
Ontvangsten / Baten	2024	2025	2025
Bijdrage van de kinderen	€ 10.764,00	€ 11.000,00	€ 12.170,00
Subsidie Gemeente Leiden	€ 35.235,00	€ 36.800,00	€ 36.821,00
Ontvangen op open dagen/markten	€ 411,19	€ 500,00	€ 419,04
Rente ING bankrekening	€ 1.070,58	€ 1.000,00	€ 784,11
Projecten (zie overzicht)	€ 1.000,00	p.m.	€ 2.550,00
Overige incidentele opbrengsten	€ 330,00	€ 250,00	€ 200,00
Totaal ontvangsten / baten	€ 48.810,77	€ 49.550,00	€ 52.944,15
Uitgaven / Lasten			
Grondbewerking (bemesting e.d.)	€ 2.042,18	€ 2.500,00	€ 5.598,95
Gereedschap aanvulling en onderhoud	€ 1.591,09	€ 2.000,00	€ 3.497,42
Zaden – planten – bollen e.d.	€ 6.504,23	€ 7.000,00	€ 7.012,70
Projecten	€ 1.003,03	p.m.	€ -
Diverse activiteiten complexen	€ 1.014,89	€ 1.000,00	€ 860,04
NLDoet 2025	€ -	€ -	€ 1.175,59
Centrale coördinatie schooltuinwerk	€ 5.500,00	€ 5.500,00	€ 5.500,00
Afval afvoer Gemeente Leiden/Vliko	€ 319,92	€ 500,00	€ 490,20
Onderhoud (klein) tuincomplexen	€ 2.254,64	€ 1.500,00	€ 344,93
Tuinhuis Zilverdistel renovatie	€ -	€ -	€ 7.699,13
Basisonderhoudswerkzaamheden tuinen	€ 20.315,00	€ 23.000,00	€ 14.638,66
Gebruik mechanisch gereedschap (brandstof, onderhoud)	€ 2.485,30	€ 2.000,00	€ 360,08
Huishoudelijke kosten	€ 1.496,41	€ 1.250,00	€ 1.114,96
(kleine) aanschaf tuincomplexen	€ 269,82	€ 300,00	€ 84,94
Aktiviteiten t.b.v. Vrijwilligers	€ 5.640,21	€ 4.500,00	€ 4.338,01
Bank- en administratiekosten	€ 477,07	€ 500,00	€ 655,29
Telefoonkosten	€ 620,30	€ 500,00	€ 547,77
Website/contract hosting-domeinnaam	€ -	€ -	€ 432,58
Diverse onkosten	€ 2.763,41	€ 500,00	€ 623,69
Kosten voorgaande jaren	€ -	€ -	€ -
Totaal uitgaven / lasten	€ 54.297,50	€ 52.550,00	€ 54.974,94
Resultaat boekjaar	€ -5.486,73	€ -3.000,00	€ -2.030,79
	€ 48.810,77	€ 49.550,00	€ 52.944,15

FINANCIEEL JAARVERSLAG 2025 VERENIGING LEIDSE SCHOOLTUINEN

ACTIVA.	<u>31-12-2024</u>	<u>31-12-2025</u>
ING - Bank		
Zakelijke betaalrekening	€ 3.128,01	€ 3.494,01
Zakelijke spaarrekeningen	€ 57.583,34	€ 60.153,92
	€ 60.711,35	€ 63.647,93
Kasgelden		
Noord	€ 200,95	€ 38,10
Cronesteyn	€ 243,14	€ 258,88
Rijn & Vliet	€ 43,65	€ 43,65
	€ 487,74	€ 340,63
Vorderingen		
Bijdragen scholen/BSO's	€ 1.962,00	€ 3.220,00
Overige vorderingen	€ -	€ -
Rente spaarrekeningen ING	€ 1.070,58	€ 784,11
	€ 3.032,58	€ 4.004,11
Vooruitbetaalde kosten	€ 890,00	€ 1.340,00
TOTAAL	€ 65.121,67	€ 69.332,67
PASSIVA	<u>31-12-2024</u>	<u>31-12-2025</u>
Te betalen kosten		
	€ 10.091,45	€ 8.983,24
Bestemmingsreserves		
Jubileum 100 jarig bestaan	€ -	€ 7.850,00
Aanschaf/vervanging gereedschappen	€ 22.000,00	€ 22.000,00
Gas - water - electriciteit	€ 4.500,00	€ 4.500,00
Grondverbeteringen	€ 5.000,00	€ 5.000,00
Groot onderhoud complexen	€ 4.000,00	€ 1.000,00
Klein onderhoud complexen	€ 2.000,00	€ 2.000,00
Project Moestuinen	€ 1.330,00	€ 830,00
	€ 38.830,00	€ 43.180,00
Continuïteitsreserve /verenigingskapitaal		
Per 1 januari 2024	€ 17.786,95	
Per 1 januari 2025		€ 16.200,22
Resultaat 2024	€ -1.586,73	
Resultaat 2025		€ 969,21
Per 31 december 2024/2025	€ 16.200,22	€ 17.169,43
TOTAAL	€ 65.121,67	€ 69.332,67

FINANCIEEL JAARVERSLAG 2025 VERENIGING LEIDSE SCHOOLTUINEN**Nadere specificaties / toelichting****Diverse activiteiten**

Vaseline	€	138,00
Glazen potjes	€	230,00
Open avonden	€	98,89
Diverse markten	€	213,82
Schooldiploma's	€	70,00
Diverse activiteiten complexen	€	109,33
Totaal	€	860,04

Aktiviteiten vrijwilligers

Eindejaarsattenties	€	472,22
Vrijwilligersdag	€	1.540,49
Eindejaars bijeenkomst/buffet	€	1.536,78
Activiteiten op complexen e.d.	€	319,75
Bloemen / kaarten	€	167,39
Diverse algemeen	€	301,38
Totaal	€	4.338,01

Administratiekosten

Bankkosten	€	330,00
Jaarverslag drukwerk	€	102,79
Printinkt	€	132,65
Diverse algemeen	€	89,85
Totaal	€	655,29

Afval afvoer Renewi

Ledigingen containers		
Stevenshof 4x	€	326,80
Stevenshof wijkvereniging	€	-163,40
Noord 2x	€	163,40
Cronesteyn 2x	€	163,40
Totaal	€	490,20

Gereedschappen

Diverse kleine aanschaf	€	84,94
Onderhoud en gebruik diverse machine groenonderhoud	€	360,08

Overige ontvangsten 2025

Ontvangen vergoedingen i.v.m. gebruik Akkerdistel	€	200,00
Open dagen en markten	€	419,04
NL Doet 2025	€	1.050,00

Diverse Onkosten

Verzekeringen ASR	€	283,60
Huur Matilo	€	60,00
Facebook	€	92,87
GDO Erkenning	€	48,40
Rugzakjes	€	372,28
Correctie 2024	€	-233,00
Kasverschillen	€	-0,46
Totaal	€	623,69

Onderhoud tuincomplexen

Diverse klein onderhoud werkzaamheden	€	344,93
---------------------------------------	---	--------

Huishoudelijke kosten

Noord	€	431,61
Cronesteyn	€	440,85
Stevenshof	€	141,24
Diverse	€	101,26
Totaal	€	1.114,96

Projekten

NLDoet 2025	€	1.175,59
-------------	---	----------

Renovatie tuinhuis Zilverdistel

Nieuwe koof incl. plaatsing	€	7.018,00
opbouw interieur	€	681,13
	€	7.699,13

Ontvangen subsidie 2025

Stichting Sint Maarten	€	1.500,00
Besteding : renovatie tuinhuis Zilverdistel		

Basisonderhoud tuinen

Het basisonderhoud tuinen wordt voornamelijk uitgevoerd door *Sterk in Groenwerk*.

Coördinatie schooltuinwerk

De gehele coördinatie van onderhoud en vrijwilligers is in handen van Marian Kathmann.

Telefoonkosten

Afwikkeling abonnementen	€	406,29
Mobiel abonnement Noord	€	141,48
	€	547,77

3. Verslag van het werken op de schooltuincomplexen

- a. Akkerdistel (Cronesteyn)
- b. Distelvink (Stevenshof)
- c. Distelvlinder (Tuin v Noord)
- d. Melkdistel (Matilo)
- e. Zilverdistel (Rijn & Vliet)
- f. Moestuinen bij Leidse scholen

a. Akkerdistel (Cronesteyn)

Inleiding

Op de Akkerdistel tuinierden 9 groepen van de Lorentzschool, Josephschool en Haanstraschool met in totaal 238 leerlingen. De groepen kwamen op maandagochtend, dinsdagochtend, dinsdagmiddag en op woensdagochtend.

De vrijwilligers

Voor de begeleiding van de kinderen waren er 30 vrijwilligers actief en van hen waren er 13 nieuw in 2025. Voor de overige werkzaamheden zoals kruidentuinen, schoffelen, zondagopenstelling enz. waren er 11 vrijwilligers actief en van hen waren er 3 nieuw in 2025. De Akkerdistel mag zich verheugen in een groeiende groep jongere vrijwilligers, helaas zullen sommigen van hen volgend seizoen niet terug kunnen komen vanwege werk, studie en verhuizing.

Tuinplan en hoe het groeide

Voor de tuin was het een goed voorjaar: het zaad kwam goed op en de jonge plantjes gedijden in de zon. Het was een groot contrast met het voorjaar van 2024 waarin er veel problemen waren met zaad dat rot werd door veel regenval, muizen die het zaad aten en slakken die de jonge plantjes aten.

Ook voor de oogst was het een goed jaar. Elk kind had een rijke spinazie-oogst en mooie kroppen sla en andijvie en kon wekenlang bonen plukken. De courgettes spanden de kroon en in de zomervakantie heeft de voedselbank heel wat courgettes uit mogen delen aan hun klanten. Behalve met groenten, gingen de kinderen ook een paar keer naar huis met een prachtig schooltuinboekje. Het hele seizoen konden de bezoekers genieten van de vele bloemen op de akkers, van de paarse klaprozen in het voorjaar tot de zonnebloemen en dahlia's in de nazomer. Alle tuingroepen hebben geëvalueerd en nemen verbeterpunten mee in het tuinplan 2026.

Tuinlessen

In maart kregen de kinderen op school een inleiding en de tuinlessen startten begin april. In de eerste les werden een biologisch viooltje en een lente-ui geplant en werd tuinkers gezaaid. De weken erna volgden steeds twee nieuwe gewassen. De tuinkers werd geproefd op een crackertje met roomkaas.

Kinderen konden op zondag tussen 11 en 13 uur en op woensdag tussen 13 en 15 uur extra naar hun tuin komen, waar regelmatig gebruik van werd gemaakt. Soms organiseerden ouders een extra bijeenkomst voor een gemiste les. Het is een vrolijk gezicht als je de kinderen met hun familie bezig ziet op de eigen tuin en veel gezinnen laten zich verrassen door wat er verder allemaal te ontdekken valt op het schooltuincomplex.

Op woensdag 25 juni was er een open avond voor de schooltuinkinderen en hun families. Vol trots toonden de kinderen hun eigen tuin aan ouders en aan broertjes en zusjes. De vrijwilligers zorgden voor een afwisselend programma met o.a. een leerzame speurtocht, kaarsen maken van bijenwas, cupcakes versieren en een spannend belevingspad lopen.

In de laatste les voor de zomervakantie werden de aardappels geoogst wat tot veel verwondering bij de kinderen leidde.

Er is dit tuinseizoen een aantal projectlessen gegeven. Alle kinderen kregen een bijenles, een goudsbloemenles en peulvruchtenles.

De granenles kon alleen aan de Haanstraschool worden gegeven omdat er in het lesprogramma van de Josephschool en de Lorentzschool na de zomer geen plek voor was. De projectlessen werden erg gewaardeerd en de kinderen vonden het heel leuk om dingen te proeven. Het schooltuinseizoen werd afgesloten met zelfgemaakte schooltuinsoep. Sommige groepen maakten als aanvulling bij de soep crackertjes met pesto van de basilicum uit de eigen tuin. Uit de kaarten en bedankjes na de laatste les werd duidelijk dat veel kinderen hebben genoten van de schooltuin.

Bijzondere activiteiten

Er is twee keer een onkruid-wiedavond gehouden voor ouders, kinderen en vrijwilligers, op 13 mei en 5 juni. Het scheelt veel als er buiten de lessen ook gewied wordt door kinderen en ouders.

In april kwam er een leerling van het Da Vinci college voor een maatschappelijke stage. Hij werkte mee in de tuin en hielp bij de lessen. Hij vond het erg leuk en zou het een goed idee vinden als de schooltuinen meer gepromoot zouden worden onder de potentiële stagiaires. Begin maart werd er een NL Doet dag georganiseerd.

Kruidtuinen, vlindertuin en compostverwerking

De keukenkruidtuin en de medicinale kruidtuin werden elk door een eigen groep vrijwilligers onderhouden, met name op zondag. Maar op afspraak ook wel op een andere dag. De buxushagen die waren aangetast door de buxusmot, zijn dit jaar voor een groot deel vervangen door Euonymus.

De kinderen vonden het erg leuk om de keukenkruiden te proeven. En verse schooltuin-kruidenthee was erg populair op de open avond.

Dankzij de grote inzet van enkele vrijwilligers en van NL Doet, is de vlindertuin in 2025 erg opgeknapt. Het is een geweldige plek voor de insecten en de vlinders en het blijft ook een heerlijke plek voor de kinderen en andere bezoekers.

En niet op de laatste plaats als pauzeplek voor de vrijwilligers.

Compostverwerking

Onze bodemkundige Anne Marie van Dam heeft weer bergen groen- en bruin tuinafval op hopen gezet. +En alle kindertuinen kregen een emmertje compost voor de courgettes.

Samenwerking in het team en met anderen

In het tuinseizoen werkten de vrijwilligers elk op hun eigen dagdeel. Elke groep had een tuincoördinator en de tuincoördinatoren hielden maandelijks een overleg om uit te wisselen en af te stemmen. Op zondagochtend waren er altijd vrijwilligers aanwezig voor de zondag-openstelling en om de kinderen te helpen. De whatsappgroep voor alle tuinvrijwilligers zorgde er voor dat iedereen elkaar snel en gemakkelijk kon bereiken voor vragen en nieuws.

Het voorbereiden van de grond werd voor het tweede jaar gedaan door Ruben Ris en zijn medewerker. Het maaien en snoeien wordt door de tuingroep van Gemiva gedaan.

Wijnvereniging Matilo heeft na het schooltuinseizoen weer dankbaar gebruik gemaakt van de schuur Doevestate.

De planken aan de voorgevel van Doevestate zijn toe aan vervanging. Het plan is dat dit in het voorjaar van 2026 wordt opgepakt door het klusteam van de schooltuinvereniging.

In november werd traditiegetrouw een heerlijke boerenkoolmaaltijd gehouden met de vrijwilligers, een passende afsluiting van een mooi tuinjaar.

Geschreven door Greta Wassenaar, Martijn Gijbels, Henny van Velzen en Gerdie Hegger.

b. Distelvink (Stevenshof)

We hadden een fijne groep van ongeveer 20 actieve vrijwilligers. Op de vrijdag werkten 4 jonge vrijwilligers die zich graag inzetten op hun vrije vrijdag. We kregen er weer 5 goede vrijwilligers bij, ook nog later in het seizoen en een tijdelijke kracht uit de Flexpool. Invallen voor elkaar ging goed. Voor de bloemenplukrand, de kruidentuin en de geveltuin was een groep van 3 vrijwilligers actief.

We hadden vrijwilligers met diverse talenten en dat kwam goed van pas. Terwijl enkelen zich inzetten voor het beschermen van de maiskolven en reservegroente, maakten anderen bessenjam om te laten proeven. We hadden ook een nieuwe imker. Ze was blij met dit plekje voor haar bijenvolk en de honingopbrengst was ook goed en lekker.

Aantal deelnemende groepen

In 2025 kwamen er 5 groepen met 101 kinderen.

Omdat de wijk minder kinderen heeft van ongeveer 10 jaar, zijn de scholen kleiner. De Anne Frankschool komt eens per 2 jaar en de NOVA-groep ook. Maar we hadden een nieuwe school uit Voorschoten erbij: de Vink en die was heel enthousiast. Om het jaar hebben we dan een hele volle tuin met 7 groepen. Dan is het wel passen en meten. Want we willen onze stadstuinder Verena ook houden op de tuin. Iedereen vond het een verrijking en Verena heeft veel kennis.

Hoe het groeide

Er waren tegenvallers en meevallers. De aardappeloogst viel tegen, maar de kinderen vinden het toch geweldig. Er is wel steeds meer vraat van veenmollen. Dat is wel bijzonder op wat ooit puur kleigrond was. Alle compost heeft de grond geschikt gemaakt voor dit bijzondere bodeminsect.

De houtduiven in de Stevenshof vraten in de eerste weken de kleine radijsblaadjes op, en dit jaar ook de bladeren van jonge rodekoolplanten. Er was in april weinig anders voor hen te eten en daarom gaan we de radijs later zaaien. Ook hebben we wat tuinnetten aangeschaft. Er moest heel veel water worden gegeven in de droge weken. Gelukkig hebben we een vaste opstelling voor de sproeiers.

De dahliaknollen kwamen goed de winter door en het is goed bevallen om de knollen in kisten binnen te laten uitlopen. Buiten worden de uitlopers meteen opgegeten door slakken.

De plukbloemenrand was prachtig en een grote aanwinst voor de tuin. Wat hebben de kinderen en de vrijwilligers genoten van de bloemen en de boeketten.

De courgettes waren zoals altijd een succes in de zomer. We hebben ze ook weer uitgedeeld buiten aan het hek aan wijkbewoners. Door de hele warme zomer waren de bonen al plukrijp voor de kinderen kwamen. Maar er was nog wel oogst natuurlijk. Je moest dan oppassen dat ze geen te oude bonen meenamen. Een iets vroegere zomervakantie is makkelijker!

De tuintjes bleven nog lang mooi door een mooie herfst. Voor veel mensen is het nog wennen dat de tuinen niet leeggehaald worden in de laatste les. We willen steeds beter voor de bodem zorgen en daarom houden we de bodem bedekt en laten we planten staan. In november werd de hele tuin bedekt met herfstblaadjes die de veegdienst van de gemeente bracht.

veenmol

Wensen:

- Een eigen maaimachine voor de grasranden langs de kindertuinen. Als het vaker gemaaid wordt, groeit het gras niet steeds de tuinen in.
- Nieuwe beachvlaggen en een bord op het tuinhuis. Dat kan hopelijk gerealiseerd worden in 2026, het jaar van het 100-jarig jubileum van de Leidse schooltuinen. En het 40-jarig jubileum van de schooltuinen in de Stevenshof!

Contacten met de wijk en anderen

Elk jaar zijn er vaste bezoekers die de tuin op komen. Het zijn leuke contacten die we toejuichen. We groeten de voorbijgangers en nodigen ze uit om even te genieten van hoe alles groeit. De Wijkvereniging gebruikte onze locatie voor Paaseieren zoeken en het Halloweenfeest. Op de NL Doet-dagen werd hard gewerkt om het tuincomplex klaar te maken voor de start. De Kiwanis-groep kwam op zaterdag 5 juli meehelpen. Nieuw: het blote-voetenpad op de open zondag waarop we meededen aan het Buitenbeestfeest.

De lessen en projecten.

De tuinvrijwilligers waren vaak nog teleurgesteld omdat de tuinlessen niet op school bekeken waren na de zomervakantie. Natuurlijk zijn de leerkrachten na de vakantie minder betrokken omdat ze het voorseizoen niet meegemaakt hebben. Maar we blijven er aandacht voor vragen hoeveel het uitmaakt. Tuinouders zijn heel belangrijk en gelukkig kregen we ook veel hulp van hen. Een opa en oma kwamen de hele vakantie helpen in de tuinen van de Wereldwijzer. De naschoolse openstelling was elke dinsdag, maar later ook op donderdagmiddag.

Het proeven op de tuin is erg belangrijk en werd gewaardeerd door de kinderen. De bloemenkruidenboter was 'vet lekker', maar de sla en crackers met sterrenkers gingen er ook goed in. Radijsjes moet je proeven in dunne plakjes met een heel klein beetje zout.

Ook de projecten: bonenles, granenles, goudsbloemenles en soeples werden over het algemeen gewaardeerd. Je moet wel in kleine groepen werken en zorgen dat er vaart in zit om de aandacht erbij te houden. Bij het verhaal van de imker, het proeven en kijken in de Bijenstal bleven de kinderen heel geïnteresseerd luisteren. De kinderen vonden het een van de leukste lessen.

Evaluatie met de kinderen

Heel belangrijk voor de vrijwilligers was om terug te horen wat kinderen vinden van hun schooltuin en de lessen. Voor het eerst spraken we met ze in kleine groepjes. En we namen het op om uit te werken. Een leuke vraag was: welke tip heb je voor kinderen die volgend jaar een schooltuin krijgen. Vaker gehoord werd de tip: Goed opletten in de voorbeeldtuin en snel beginnen met ongewenste kruiden weghalen.

*“ Welke tips heb je voor kinderen die volgend jaar een schooltuin krijgen?
Niet gillen als je een beest ziet. Want ze doen bijna helemaal niks want ze schrikken van jou. En je hoeft niet bang te zijn voor bijen en hommels want als je ze met rust laat dan doen ze helemaal niets.*

En had je dat eerst niet toen je hier kwam?

Toen had ik het wel. Ik had het heel erg. Ik ging altijd gillen als ik een bij zag of een insect.

Daar maak je me heel blij mee en de imker ook. En wie heeft je daarbij geholpen. Isabelle!

Dat ga ik aan Isabelle zeggen want die kon er nu niet bij zijn.”

Bijzondere projecten

Behalve het *biokloktuintje* hadden we ook een extra *bijentuintje*. We hadden biologische vaste planten gekregen van het project Bijenlandschap. Ying Fung zaaide en volgde bijzonder bonen: het is de *Europese Increase-bonenproef*: burgerwetenschap om bonenrassen te testen op aangepast zijn aan het lokale klimaat.

Gelukkig ging het steeds beter op het moeilijke stuk achteraan op het tuincomplex. Er werd dan ook heel veel tijd besteed aan het verbeteren van de grond, het wieden, grond losmaken en bedekken en aan het beschermen van de planten tegen vogel- en slakkenvraat. Het was fijn om samen te werken en gezellig om samen te pauzeren, o.a. tijdens de lunch op de vrijdagen met salade van eigen tuin. Verena zette ook weer de composthopen op met hulp van enkele schooltuinvrijwilligers. Met mest van de dierenwei werd de temperatuur flink hoger en dat was goed voor het doden van onkruidzaden.

Geschreven door Marian Kathmann

c. *Distelvlinder* (Tuin v Noord)

Scholen

In april 2025 begon op schooltuincomplex De Distelvlinder voor 182 kinderen van 9 verschillende scholen die kwamen tuinieren, het schooltuinjaar.

Met het gebruikelijke paadjestrappen. De meeste kinderen waren opgetogen en nieuwsgierig. Die basishouding behielden ze het hele jaar.

Het schooltuinjaar

Voor de vrijwilligers begon het seizoen eerder en wel met het winterwerk: bomen snoeien, schuur, kas en tuinhuis opruimen en schoonmaken, nestkastjes opknappen, grasranden steken,

stekers tellen, gereedschap schoonmaken enzovoort.

In de laatste week van maart werden, nadat de akker was geploegd, 204 tuintjes uitgezet.

Daarna moest een enorme berg compost, (10 kuub!) op de tuintjes worden aangebracht. Dat was een grote klus waar we behoorlijk tegenop zagen.

Hulp kwam van Leonie die haar vegan-studenten vereniging motiveerde om een helpende hand te bieden. En zo kwam het toch goed met die compost.

We gaven in totaal 19 tuinlessen aan de kinderen. De meesten hebben hard gewerkt, ook toen na de meivakantie en zeker ook na de zomervakantie het knopkruid de pan uitgroeide. Ze lieten zich ook niet uit het veld slaan toen de tuin vanwege de hitte wel erg droog werd en de oogst niet erg groot was. Ze waren blij met alles wat van hun tuintje kwam. Uit de evaluatie met de kinderen die we dit jaar hielden, bleek dat ze het bijna allemaal leuk vonden om een tuintje te 'hebben'. Vooral dat het een 'eigen' tuintje was werd gewaardeerd en ook dat ze hun oogst zelf mochten meenemen.

Alle gewassen werden wel door kinderen lekker gevonden. Ze vertelden dat ze hadden geleerd hoe ze moesten zaaien, planten, oogsten, wat planten nodig hebben en wat de rol van diertjes is. Het vele wieden was wel saai, maar de kinderen gaven aan dat ze geleerd hebben dat het belangrijk is om het wel te doen, ook als je geen zin hebt. Naast het tuinieren, vonden ze de bijenles, de goudsbloemles en de soeples een succes.

Ze hadden ook goede tips voor de kinderen van komend jaar: doe kleren en schoenen aan die vies mogen worden, ga niet in je tuin staan, let goed op in de voorbeeldtuin, doe voorzichtig met je planten, wied op tijd en help elkaar.

Iets nieuws was de basilicum, die we tussen de bonenstokken plantten. Onze aanvankelijk wat sceptische houding verdween toen we zagen dat die het heel goed deed op de tuin, zeker als het zo heet is als het dit jaar was. De kinderen plukten de basilicum graag. Eerst wat blaadjes, later wat takjes en uiteindelijk takken. In veel gezinnen is dit jaar pesto gemaakt.

Ook het zonnebloemen-doolhof dat door Luc werd aangelegd, was nieuw. Op de open avond was dat, naast het blote voeten pad, het bezoek aan de bijenstal, het kleien met klei uit de bodem van de schooltuin een echte publiekstrekker.

Het stuk grond achter de heg werd ook bewerkt: de woensdaggroep pootte er aardappelen, zaaide er pompoenen, zonnebloemen en phacelia, legde er bonen en zette met medewerking van de snelste werkers van de school Mareland 5 meter lange rijen dahlia's in de grond.

De bodem achter de heg is uitdagend én biedt weerstand: bewerken is moeilijk. Gelukkig werd de noeste arbeid beloond met een veelheid van pompoenen in alle soorten en maten!

Vrijwilligers.

We begonnen dit schooltuinjaar met 26 vrijwilligers onder wie 4 nieuwe mensen: Ella, Leonie, Dorien en Fred. Gaande het jaar kwamen daar nog Martine en Frederique bij en sinds kort is Martijn ook vrijwilliger op de Distelvlinder. Zij zal zich bezig houden met onderhoud van de tuintjes/tuin. Ella nam dit jaar afscheid en Leonie is in verband met haar aanstaande verhuizing helaas weer afgehaakt.

De vrijwilligersgroep van de Distelvlinder is een fijne groep en wordt gekenmerkt door verbondenheid en betrokkenheid, die bij vrolijke en bij verdrietige gebeurtenissen steeds weer blijkt.

Extern:

Dit jaar kregen we naast Bram de la Rie een nieuwe imker, Manus van Kleinwee. De kinderen die op woensdag tuinierden hebben een fantastische les van hem gehad. We hebben goede hoop dat hij volgend jaar ook op de andere dagen een bijenles kan geven.

Er was meer nieuw: door vrijwilligers van NL-doet werd de kruidentuin voorzien van verse compost en waar nodig van nieuwe biologische kruidenplanten.

De trap naar de sloot langs het Joop Vervoornpad werd vernieuwd. Deze mega-klus die Ulfert en Tim klaarden, mag hier niet onvermeld blijven!

Wensen:

- Dit jaar kregen we te maken met overweldigende hitte. Doordat datgene waarvan we twee jaar geleden al wisten dat we het nodig hadden - een goede watervoorziening - niet werkte, werd de tuin te weinig beregend. We hopen dat daar het komende jaar een oplossing voor komt.
- Wat absoluut genoemd moet worden in dit jaaroverzicht: ons reisje naar een van de schooltuinen in Amsterdam. Dit bezoek was van grote invloed op onze manier van kijken naar onze eigen tuin! We bezinnen ons op een nieuwe manier om de bodem te bewerken (of juist niet bewerken!). Zo zijn er nu twee proefveldjes van een dikke laag bladeren voorzien. Die bladeren zijn overigens voor het grootste deel afkomstig van de velden van onze buurman, Korfbalvereniging Pernix!
- Dat de bodem verbetering behoeft, is gebleken uit monstername. We gaan er vanuit dat er in ieder geval ook weer een flinke laag compost op de tuin zal worden aangebracht.
- Het perceel achter de heg is, zoals hiervoor aangegeven, heel moeilijk bewerkbaar. De verbetering daarvan moet zeker ook worden aangepakt.
- Het zou fijn zijn wanneer de fruitbomen die lange tijd zijn verwaarloosd, door een deskundige professional worden gesnoeid.

Geschreven door Heleen Gombert – ter Beek

d. Melkdistel (Matilo)

Het onderhoud van ons schooltuinperceel.

De dinsdagochtendgroep verzorgde het grootste deel van het onderhoud en de groep liep lekker. Niko en Ton hadden versterking van Esther en Carla.

We boften enorm met het maaien door Niko, en het werk van de dinsdaggroep. De paden werden regelmatig geschoffeld en de tuintjes gewied. De heggen zijn nu allemaal mooi laag. (3x per jaar gesnoeid) Niko gaat nu de breedte van de heggen aanpakken.

Onze nieuwe vrijwilligster Cobie schrok van de rommel rond de picknickbank, verpakkingen, peuken en wietzakjes. Is daar wat aan te doen? Maandag en dinsdag ruimde Niko altijd op. Donderdag lag er soms ook weer veel. Het was wel weersafhankelijk. Wordt er gebarbecued, dan is er echt veel troep.

We besloten toch weer een bordje op tafel te zetten met *“Kom gerust zitten aan deze bank. Maar ruim al je afval op.”* En aan het begin van onze tuin een steviger bord met dezelfde tekst. Dat was positief gesteld en gaf ook aan dat de oogst voor de kinderen is. We vroegen via de wijkregisseuse een afvalbak (op proef) en de mogelijkheid van een stevig bord dat past in het park.

De maaimachine van de Historische tuinen waar Niko altijd mee maaide moest vervangen. De VLS nam deze keer de kosten op zich.

De kindertuinen en de lessen

Bij de ochtendroep kwam Cobie van Rijn er bij en Carla. Met Ton en Marian maakte dat 4 begeleiders. Bij de middaggroep waren we ook met 4. Daar kwam Mandy helpen.

Bij het zetten van de bonenstokken en het planten van de prei bleek de grond veel te hard. We probeerden voor elke les of de grond nog losgemaakt moest worden met de woelvork. En moest er water gegeven voor er gezaaid kan worden. Dat hadden we regelmatig gedaan. Eerst gieten, dan naar de voorbeeldtuin zodat het water in kon trekken. Het was soms erg moeilijk om de aandacht van de kinderen vast te houden in de voorbeeldtuin.

Voor het volgende seizoen zullen we de aanpak en regels met de leerkracht en de kinderen weer bespreken. Cobie vond het eerste jaar leuk. Ze zag ook dat het een eerste kennismaking was voor kinderen. Sommigen vonden het steeds leuker worden. De lesjes in kleine groepen aan de bank waren fijn. Het contact met de kinderen was heel leuk. Er waren enthousiaste tuinders bij die ook vaak na school kwamen. Heel erg geschrokken waren we bij de laatste les voor de zomervakantie door de vernielde tuinen. Er werd daarna in het weekend nog heel veel bijgeplant en gerestaureerd waarna het bijna niet meer zichtbaar was. Wat de kinderen noemden bij de evaluatie was hartverwarmend. En ook de “ elfjes” maken over je eigen tuin werkte heel goed.

*Furgan: “ Laat de wormen in je tuin zitten. Waarom?
De dingen die er niet horen, gaan ze eten
en dan gaan ze kakken en dat is goed voor je tuin.”*

We hebben alle projecten en lesjes uitgevoerd volgens het plan.

Het proeven vonden alle kinderen leuk. Maar ook het met de loep kijken naar de zonnebloemen en maisbloemen. Elk nadeel heeft zijn voordeel: Er kwam zoveel spontaan goudsbloem en komkommerkruid op, dat de gangbare onkruidopdrachten minder uitgevoerd konden worden. Het maakte het minder overzichtelijk voor kinderen wat er weg moest.

Voordeel was wel dat we een volle tuin hadden met veel bloemen en minder uitdroging. En het was heel goed voor de (wilde) bijen. Wel aandacht kregen het lego-plantje en de vervelende grassen: hanenpoot en vingergras. Die moeten er wel uitgetrokken worden. Vanaf eind september heeft Ton de kale stukken in de tuin al bedekt met mulch (uit de gemaaide berm) en later met herfstblad van een hoop naast de begraafplaats in Leidderdorp.

Omdat de kinderen een maand na de soeples en diploma-uitreiking nog eens kwamen, maken ze nog meer een heel tuinseizoen mee. Ze kregen in de tuinles op school ook uitleg over de zorg voor de bodem en het bedekken daarvan. En die uitleg hebben we aan veel mensen gegeven. Het zit er zo ingebakken dat je de tuin leeg maakt (en snel laat spitten).

Het Tuinplan en hoe het groeide

In het algemeen groeide het goed. Behalve in een aantal tuinen in het vierkante tuindeel langs de slootkant die last hebben van schaduw en veel slakken. In die tuinen werden de dahliaplanten en de basilicum steeds opgegeten, want die staan dichtbij het graspad. Maar wat deed die O.I. Kers het daar goed! We hebben best nog heel wat slakken van onder neergelegd blad en karton weggevangen En planten beschermd met yoghurtbekers. En toch was het een veel droger jaar dan in het slakkenjaar 2024!

Het goed groeien kwam wel dankzij veel water geven door de kinderen en de vrijwilligers met gieters. We dachten een aantal keren dat we de sproei-installatie van de Akkerdistel moesten lenen. Maar dat was nogal omslachtig.

We hadden nu wel een randje afrikanen. Vorig jaar niet vanwege de slakken. Het gaf een goede structuur aan de tuin. Bieslook, basilicum, soms nog viooltjes en dan afrikanen.

Contact met de scholen en ouders

Er kwamen twee scholen. De Arcade al sinds 2011, en de International School sinds 2024. De medewerking van de school de Arcade is prettig. Na de zomervakantie kon de eigen leerkracht niet mee op donderdag. Dat had wel effect; minder betrokkenheid en de tuinles werd vaak niet bekeken.

De International School is ook fijn om mee samen te werken. De ouders gaven aan dat ze zelf ook veel geleerd hadden. Het werd een mooi afscheid met heel veel lieve dankwoorden, cadeautjes en tekeningen/brieven van de kinderen.

Het was wel vervelend dat er maar een half uur tussen de twee tuinlessen zat en er weinig lunchtijd was.

De open avond werd goed bezocht. We boden een enkele activiteit: kaarsen rollen van bijenwas, een speurtocht en bloemenkruidenboter maken. En water met een smaakje. Er was daardoor ook veel tijd om een gesprekje te hebben met ouders en kinderen.

Diversen

Op 20 mei kwam er een filmbedrijfje opnamen maken tijdens de tuinles. Wij kregen ook een klein filmpje en foto's waarvoor de ouders toestemming hadden gegeven. We hebben een mooie serie foto's die regelmatig op Facebook en Instagram geplaatst kunnen worden.

Geschreven door Marian Kathmann

e. Zilverdistel (Rijn & Vliet)

Tuinprogramma en tuinplan

De Internationale schakelklas (ISK) van Leimundo kwam tot de zomervakantie ook dit jaar weer naar de tuin. Na de vakantie kwam de ISK helaas niet meer omdat ze inmiddels verhuisd was naar de Lorentzschool en van daar is het te ver lopen naar de Zilverdistel. We hebben zelf de tuintjes zo goed en zo kwaad als het ging bijgehouden.

De eerste les op school deden we een bingo met plaatjes van de gewassen die we in de tuintjes gingen planten en zaaien. Op het digibord stonden ook de woorden erbij. Juul had dit zo uitgekiend dat alle kinderen bij het laatste woord bingo hadden (als ze het goed gedaan hadden tenminste) en een prijsje kregen. De meeste kinderen hebben het dit jaar erg naar hun zin gehad in de tuin.

Maar het was niet zo'n goed oogstseizoen. Waarschijnlijk door droogte en wellicht ook omdat de grond niet diep genoeg gefreesd/geploegd was. Wel sneu voor de kinderen, maar gelukkig hebben die geen vergelijkingsmateriaal van andere tuinen!

De cherrytomatenplantjes die we hadden gekocht bij "Land van Ons Wassenaar", deden het wel goed. Die hebben nog tot in oktober tomaatjes gegeven.

Juul had mooie nieuwe zaailijnen gemaakt: die werkten goed.

Vrijwilligers

We kregen gelukkig twee vrijwilligers erbij. Dat gaf ruimte voor dezelfde vier vrijwilligers van vorig jaar om af en toe eens een les over te slaan of om op vakantie te gaan. Jammer dat er één weer moest stoppen, omdat het net haar stagedag was. De samenwerking en de sfeer tussen de vrijwilligers was als vanouds heel goed.

Overige

We hadden dit jaar veel leerkracht-wisselingen. De doelen die we ons gesteld hadden (b.v. werken met pictogrammen, meer natuureducatie) waren daardoor niet meer haalbaar. De nieuwe leerkracht was een invaljuf. De vaste leerkracht was met zwangerschapsverlof. Het blijft heel lastig om kinderen met verschillende niveaus - zowel in leeftijd, als in taal- en onderwijsniveau - allemaal bezig en gefocust te houden op de opdrachten.

We hebben een prachtig nieuw tuinhuis gekregen, waar door Tim en Ulfert heel hard gewerkt is aan de inrichting en indeling. De opening van het huis met kinderen en omwonenden was een groot succes.

Ook hebben we meegedaan aan het project "wijkbij". Hiervoor kregen we planten die geschikt zijn voor de wijkbij. Het is nog best lastig om hier in het onderwijs aandacht aan te besteden.

De contacten met de bewonerscommissie, die ook een deel van de plantenbakken onderhoudt, zijn goed. Zo hebben we een gezellige theemiddag gehad.

Omdat we een stuk tuin overhadden, hebben we twee bewoners de gelegenheid gegeven daar te tuinieren. Helaas hebben ze het niet lang volgehouden. Verder hebben we zelf extra bessenstruiken geplant en moet er nog een aardbeienbed komen.

Wensen en plannen voor volgend jaar

- Het belangrijkste is: kinderen vinden die willen tuinieren. De Leimundo-school (groep 5, groep 6) heeft komend jaar in ieder geval geen tijd. We proberen hard een andere klas te vinden of een buitenschoolse moestuinklas op te zetten.
- De grond moet beter bewerkt worden.

Geschreven door Marlieke Spijker

f. Contacten van de VLS met moestuinen bij Leidse basisscholen.

De VLS wil scholen met een moestuin bij school helpen met advies en zaden en plantjes. Onze penningmeester beheert het Fonds van de gemeentelijke NDE voor scholen die een aanvraag doen van maximaal € 500,- voor aanleg of beheer of voor ondersteuning door een moestuincoach. Aanvragen worden beoordeeld door schoolmoestuinadviseurs binnen de vereniging.

In 2025 is "de Ley" financieel ondersteund met € 500,- voor de aanleg van een nieuwe moestuin bij de school. Onderstaande scholen hebben allemaal plantjes gekregen via de centrale coördinator:

De Brug PI.

Contactpersoon Maike de Groot

Wassenaarseweg 499 •
2333 AL Leiden

Woutertje Pieterse

Contactpersoon: Nicolette Muusse

Houtlaan 60
2334 CL Leiden

Tuinen op afgeschermd deel van het grote groene schoolplein. Gebruikt door groep 2 en 6.

PC Basisschool De Ley

Contactpersoon: Jacqueline van Nijnanten

Kiljanpad 2
2321SK Leiden

Moestuin de Leygaard geopend sept. 2025.

SBO de Vlieger

Boerhaavelaan 298
2334 EZ Leiden

Er Riseleh
Stadhouderslaan 1B
2313 AB Leiden

Montessorischool Apollo
Strausspad 3,
2324 BG Leiden

Overige tuinen bij de school waar de VLS geen contact (meer) mee had in 2025.

De kruidentuin bij de Eerste Leidse Schoolvereniging, de Leidse Houtschool. De moestuin bij de Korte vlietschool en het Metrum, en de moestuin bij de Pionier.

4. Centraal georganiseerde activiteiten

In de winter werden voor de schooltuin vrijwilligers weer enkele workshops georganiseerd. Op 4 februari gaf bodemkundige Annemarie van Dam een **workshop over bodem en mest**.

Op 19 februari kwam Wim Sangster heel veel vragen beantwoorden over het **kweken van onze schooltuin-gewassen**.

Wim Sangster heeft heel veel ervaring in moestuinieren, zowel in zijn werk bij NAK Tuinbouw als in zijn eigen grote moestuin.

Donderdag 13 maart werd de **introductiecursus** gegeven voor **nieuwe vrijwilligers**. Helaas waren vele van de nieuwe vrijwilligers daarvoor verhinderd. Het is lastig om dat in het seizoen dan nog te herhalen als het tuinseizoen in volle gang is.

Op vrijdag 18 juli was de jaarlijkse **fietstocht langs alle tuinen** voor schooltuin vrijwilligers. Dat is altijd weer heel leerzaam. Zo ontdekten we dat de Distelvlinder een geslaagd zonnebloemendoolhof had.

Vrijdag 5 september was het **jaarlijkse 'Dagje uit'** voor alle **vrijwilligers**. Een record van 51 personen gaf zich op. Er reed nog een auto achter de volle touringcar!

Bestemming was Blijdestijn, een van de 13 schooltuincomplexen van Amsterdam. 650 kinderen hebben daar een tuintje. Het bijzondere van Blijdestijn is dat de bodem sinds 6 jaar niet meer geploegd wordt. Er wordt elk jaar compost opgebracht en het bevalt heel goed. Onze gastvrouw Sanne Leenman wist iedereen enthousiast te maken over hoe zij op de schooltuinen omgaat met de bodem.

Het is altijd wel een groot contrast als je op bezoek komt bij een schooltuin waar bijna alle mensen betaald werken. Omgekeerd vonden de medewerkers daar het heel bijzonder wat wij met vrijwilligers voor elkaar krijgen.

's Middags gingen we op bezoek bij het Land van Ons in Oud Ade. Hier kregen we een indruk van diverse experimenten op wat eerst allemaal weidegebied was. Nu groeien er cranberries, rijst, bessenstruiken, eetbare waterplanten, er is een moeras-voedselbos enz.

5. PR-activiteiten en externe contacten

In januari en februari werd weer gestart met het **werven van vrijwilligers**. In het Leids Nieuwsblad, via de lokale omroep, in nieuwsbrieven volkstuinten, posters, ook in publicatieborden en rond het Bèta-plantsoen waar veel jonge mensen wonen. En via de sociale media. Eigenlijk is het deze mix die het tot een succes maakte, want alles hielp een beetje. Ook onze website zelf. We hopen dat de werkgroep PR via social media door blijft gaan want het levert mooie flyers en berichten op.

Volgens laatste inzichten is de gemiddelde leeftijd van mensen op Facebook redelijk hoog, op Instagram is de doelgroep 20-45 jaar.

Bij elkaar kwamen er in 2025 31 nieuwe vrijwilligers bij waarvan 4 zich één seizoen konden inzetten.

Het **tuinseizoen** werd geopend door de nieuwe burgemeester Peter Heijkoop op de schooltuinen de Distelvink in de Stevenshof. Hij ging de leerlingen van de Stevenshof-school voor bij het traditionele paadjes trappen. Daarna gingen de eerste gewassen de grond in.

Op woensdagavond 25 juni organiseerden de tuingroepen van de schooltuinen Akkerdistel en Distelvlinder een druk bezochte **open avond**. De Distelvink koos voor de vrijdagavond 20 juni en park Matilo voor dinsdagavond 7 juli. Het is een belangrijk moment waarop ouders en andere familie de schooltuinen komen bezoeken.

Daarnaast zijn de tuinen ook open op vaste momenten in het tuinseizoen.

Om aandacht te vragen voor de Leidse schooltuinen was de VLS vertegenwoordigd op twee markten.

De **Natuur- en ambachtenmarkt** op zaterdag 14 juni en de **Oogstmarkt** op zondag 8 september bij de Tuin van de Smid in Cronesteyn.

De schooltuinen namen ook weer deel aan de **NL Doet-dagen** op 14 en 15 maart. Er meldden zich ook klussers om mee te komen helpen. En de toegekende bedragen kwamen goed van pas om compost te kopen en schelpen en planten voor de kruidentuinen, en voor het Blote voetenpad op de Distelvink.

Kiwanis Leiden (serving the children in the world) maakte ook weer tijd om ons te komen helpen. Op zaterdag 5 juli knapten ze de tuin bij het tuinhuis op en werden er nieuwe tekstbordjes voor de kruidentuin gemaakt.

Vrijwilligers van de schooltuinen hielpen mee op de drie **Buitenbeestfeesten** die georganiseerd worden door Stichting Naar buiten in de wijken. Het waren allemaal parken waarin ook de schooltuinen liggen. 25 mei in de Stevenshof, 29 juni in de Tuin van Noord en 21 september in park Matilo.

BIOKLOK TUINTJE BioClock consortium

Welkom in het Bioklok Tuintje, waar de natuur ons haar ritme laat zien! Hier vind je bijzondere bloemetjes, elk met hun eigen unieke ritme, net als wij. Overdag openen de zonnige Paardenbloem en de vrolijke Madelief hun bloemen in het licht, terwijl de sierlijke Blauwe Winde omhoog klimt. Later op de dag verrast de kleurrijke Mirabilis met haar bloemen. Bij zonsondergang begint de Teunisbloem te stralen, en 's nachts bloeit de geurige Maanbloem onder het maanlicht.

Dit jaar is er dankzij een samenwerking met het Bioclock-Consortium o.l.v. Professor Meijer van het LUMC op elke tuin een **Biokloktuintje** aangelegd. We kregen de zaden van 5 verschillende planten.

Doel van het tuintje

op de schooltuinen is om kinderen en bezoekers te laten zien hoe dag- en nachtritmes invloed hebben op planten, dieren en henzelf.

Ondanks de goede zorgen begonnen de bloemen laat te bloeien. Daarom konden we er maar weinig kinderen en bezoekers op wijzen. Als je de hele dag op de tuin werkt kun je het sluiten van de ochtendbloemen en openen van de middag en avondbloemen meemaken, maar de meeste kinderen zijn er maar een uurtje. Verder blijft het ook heel druk in een schooltuinles om het programma uit te voeren.

Dit hebben we ook aan onze contactpersoon laten weten. Mogelijk is de ijsbloem nog een makkelijker bloem om te gebruiken. Op de website is het hele programma te vinden: <https://bioklok.nl/schooltuintjes/>

6. Onderhoudswerk door “Sterk in Groenwerk” en “Gemiva”

Sterk in groenwerk

2025 was het tweede jaar dat Ruben Ris de grondbewerking en het maaien en snoeien op de schooltuinen uitvoerde. Naast nog andere werkzaamheden, zoals het graskanten steken, onderhoud plegen aan machines, transporteren van compost en schelpen, de bakken met plantjes en potgrond verzorgen en bonenstokken plaatsen.

Omdat Ruben in februari/maart een tijd uitviel door een hernia, heeft een vervanger het ploegen of frezen met de Agria opgepakt. Het bleek dat dat heel veel uren kost. En dus ook geld uit het onderhoudsbudget. Ruben zocht deze zomer uit welk bedrijf met een kleine trekker kon komen spitten op de drie grote tuincomplexen. Spitten met de machine betekent een niet kerende grondbewerking (ongeveer 25 cm diep) en past in ons nieuwe beleid om de bodem zo goed mogelijk te behandelen. De trekker heeft grasbanden om de bodem zo min mogelijk dicht te rijden.

De afspraak werd gemaakt om in maart te komen spitten. De schatting was dat de drie complexen samen twee dagen werk betekenen.

Ruben stond achter de nieuwe aanpak van werkzaamheden op de tuinen na de laatste les. Mais- en zonnebloemstengels en alle andere planten in de grond mochten blijven staan. (Dit was nog niet bij iedereen bekend.) De grond zo lang mogelijk bedekt houden werd de standaard. Het verhakselen van stengels werd nog geen succes. In kleine stukjes knippen met een takkenschaar kon ook. In de bodem heeft plantenmateriaal een belangrijke functie.

In de winterperiode werd gesnoeid op diverse plekken. Aan de oever tussen de Akkerdistel en de Stochemhoeve is de wal met elzen en essen afgezet.

Er werd op de Distelvlinder een watertank geplaatst. Het reguliere onderhoud liep, al was het gras soms wat lang. Daarom werd afgesproken dat de contactpersonen op de Distelvlinder en de Distelvink moesten waarschuwen als het hard nodig was om te komen maaien. Aan een betere communicatie zal gewerkt gaan worden.

Vijf complexen met de Agria ploegen is heel veel werk

Gemiva

Het maaien en snoeien door Gemiva op Cronesteyn (o.l.v. Nico) ging goed. De groep vond ander werk zoals het snoeien van de knotwilgen ook leuk om te doen. En ook de paadjes schoffelen tussen de kindertuinen. Ook voor de vijver opknappen waren er plannen.

Vooruitblik 2026

- In januari-februari zijn de drainageputten op de Akkerdistel opgespoord en is de drainage doorgespo- ten. Her en der was die aardig verstopt. De uiteinden zijn verstevigd.
- Vanwege het andere bodembeheer wordt compost voortaan elk jaar opgebracht na het uitzetten van de kindertuinen.
- Compost brengen gaat makkelijker. Met een verhoging op de aanhanger kan Ruben 6 kuub tegelijk vervoeren in plaats van 2 kuub.
- Voor schooltuinen Matilo en Zilverdistel wordt een machine gehuurd om te frezen. Want de Agria is echt kapot.

*Geschreven door Marian Kathmann
na overleg met Ruben Ris*

duizendpoot

6. <u>Deelnemende schoolgroepen 2025</u>		
15 scholen, 26 schoolgroepen , 577 leerlingen		
<u>Tuincomplex Cronesteyn</u>	9 groepen	238 leerlingen
Haanstraschool	6	32
Josephschool	6a	28
	6b	28
	6c	29
	6d	28
Lorentzschool	6a	23
	6b	26
	6c	23
	6d	21
<u>Tuincomplex Matilo</u>	2 groepen	47 leerlingen
Arcade	6	27
International School Leiden	6	20
<u>Tuincomplex Noord</u>	9 groepen	176 leerlingen
Merenwijkschool	6	8
De Singel	6	20
De Tweemaster	6	24
	5/6	23
Vrije School Mareland	klas 4a	23
	klas 4b	19
De Vogels	6a	30
	5/6	12
Kwintijn	6	17
<u>Tuincomplex Stevenshof</u>	5 groepen	101 leerlingen
Anne Frankschool	Niet in 2025	
A Frank NOVA	Niet in 2025	
Wereldwijzer	6a	16
	6b	17
Stevenshofschoo	6	25
	6	15
De Vink Voorschoten	6	28
<u>Tuincomplex Zilverdistel (R&V)</u>	1 groep	15 leerlingen
Leimundo, internationale klas	Isk	15